

1 יח"ל

מדעי ההתנהגות

השכלת יסוד - מסלול 8 שנות לימוד

שער שני - משפחה

ארגון ועריכה – אילת כ"ץ

מושגים : מערכת, גבול, מדרג, דור. תפקידי המשפחה, מעגל חיי משפחה, זוגיות, זוגיות מחייבת, נישואים, לידת ילדים, שלב אמצע החיים, "הקן המתרוקן", יציאה לגמלאות, זיקנה. פער דורות. קונפליקטים במשפחה – הידברות, ניתוק. <u>סוגי תקשורת במשפחה</u> תקשורת בינאישית, תקשורת מילולית, תקשורת לא מילולית, תקשורת חוסמת , חסמי תקשורת, תקשורת פתוחה, תקשורת אפקטיבית "מסר אני", "מסר אתה", אמפתיה, קונפליקט	נושאי השער השני חלק ראשון: 1 - המשפחה כמערכת, 2- תפקידי המשפחה, 3- יחסים במשפחה 20-25 שעות לימוד תקשורת במשפחה 10-15 שעות לימוד	שער שני –משפחה 40 שעות
--	--	--

קשפחה

היכן מתחילה משפחה?
היא מתחילה עם בחור צעיר שמתאהב בבחורה -
אף אלטרנטיבה עליונה לא נמצאה עדיין (?)

וינסטון צ'רצ'יל

משפחה היא כמו.....

מה זו משפחה?

משפחה היא כמו ענפים של עץ.

כולם צמחים לכיוונים שונים, אך לכולם אותם שורשים.

משפחה היא כמו מוזיקה.

חלק מהתווים גבוהים וחלק נמוכים,

אך כולם מרכיבים יחדיו שיר נפלא אחד.

משפחה היא כמו מצפן.

היא עוזרת לכוון למסלול נכון ומזכירה לנו

שגם אם נלך לאיבוד יש על מי לסמוך.

משפחה היא כמו שמיכת טלאים.

היא מורכבת מפיסות שונות ויחידות

שיחדיו מספקות חום, רכות ונחמה.

משפחה היא איפה שמתחילים החיים.

האהבה לעולם לא נגמרת...

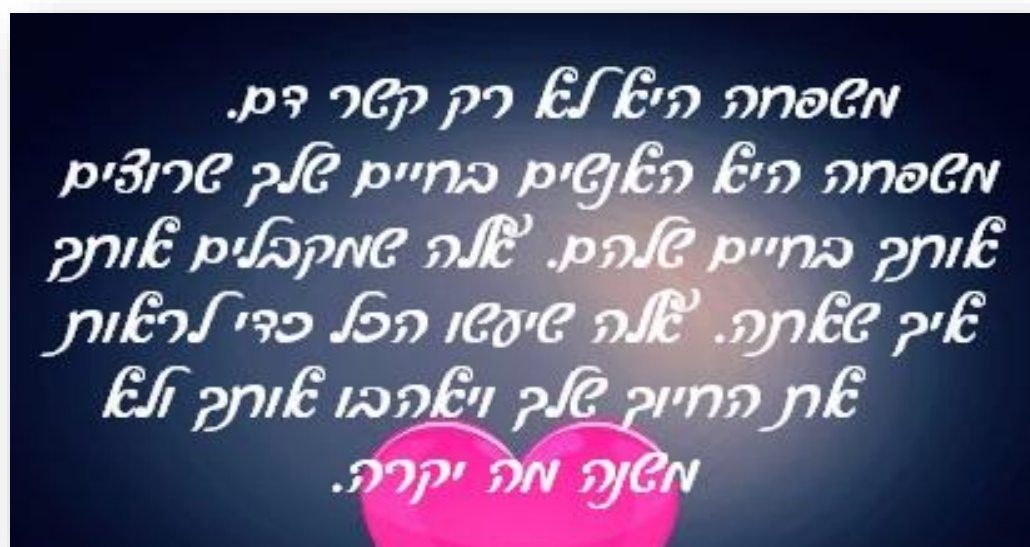
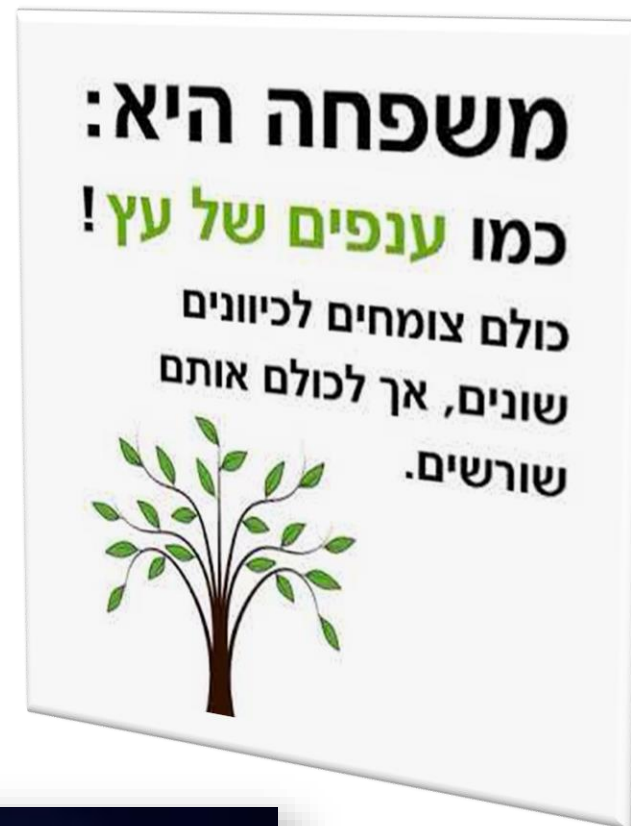
אוהנה פירושה משפחה. משפחה
פירושה שאף אחד לא נשאר מאחור או
נשכח.

- מתוך לילו וסטיץ', וולט דיסני

איזה משפט של מהי משפחה היית בוחר/ת? הסברי/י

אע פנינים' גג כנכניז
כחמ' גג...

משפחה היא:

כמו מוזיקה!

חלק מהתווים גבוהים וחלקם
נמוכים, אך כולם מרכיבים
יחדיו שיר נפלא אחד.

משפחה היא:

כמו ענפים של עץ!

כולם צומחים לכיוונים שונים,
אך לכולם אותם שורשים.

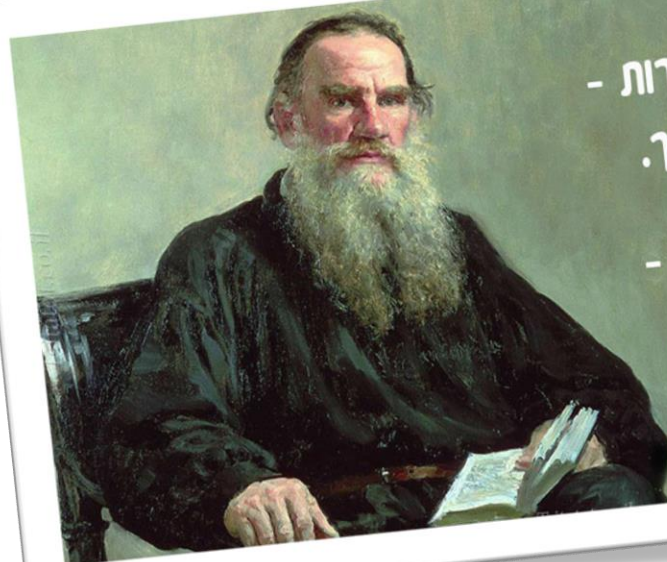

מהי משפחה?

משפחה היא:

כמו מצפן!

היא עוזרת לכוון מסלול נכון
ומזכירה לנו שגם אם נלך
לאיבוד יש על מי לסמוך.

כל המשפחות המאושרות -
מאושרות באותה דרך.

כל משפחה אומללה -
אומללה בדרכה שלה.

לב טולסטוי

איזה משפט של מהי משפחה היית בוחר/ת?
הסבר/י

מהי משפחה?

מִשְׁפָּחָה היא קבוצה של בני אדם שיש להם קרבת אבות, בתנ"ך גם עם שלם נקרא מִשְׁפָּחָה, למשל: "מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם" (זכריה יד, יח), "מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה" (בראשית יב, ג ועוד).
מימי הביניים ואילך מִשְׁפָּחָה היא קבוצה – לא רק של בני אדם שבין פריטיה יש קשר אמיץ כלשהו לדוגמה:
'משפחת לשונות', 'משפחת בעלי החיים'.

שורש המילה משפחה הוא : שפ"ח היא 'להצטרף', 'להתחבר'.

מן השורש הזה נוצרה גם המילה שְׁפָחָה. השפחה הייתה מצטרפת למשפחה לכל ימי חייה.

קרבת מילים דומה יש בלטינית : משפחה היא familia, ומילה זו קרובה למילים המציינות עבד (famulus) ושפחה (famula).

מִשְׁפָּחָה היא קבוצה של בני אדם שיש להם קרבת אבות.

מרדוק (1945) : משפחה צריכה לכלול גבר ואישה נשואים + צאצאים. הבעיות : משפחות חד-הוריות, מאומצים, חד מיני לא מתקבלים.

סטייסי (1990) : משפחה היא קבוצת אנשים שאוהבים זה את זה, ודואגים זה לזה. הבעיות : הגדרה מאוד רחבה וכוללת המון דברים, וגם אם

זה קבוצת אנשים שיש אלימות ואין אהבה זה לא יקרא משפחה למרות שהם נשואים ויש ילדים.

משוניס (1994) : משפחה היא קבוצת חברתית של 2 אנשים או יותר הקשורים בקרבת דם, נישואים או אימוץ וחיים בד"כ יחד.

❖ קשרים בלתי הפיכים שאינם ניתנים לבחירה.

❖ אנשים הגרים תחת קורת גג אחת.

❖ קבוצת אנשים אשר אינם מתגוררים באותו בית –אך יש ביניהם קשרים.

❖ מערכת חברתית טבעית.

✚ "המשפחה היא עמוד השדרה של החברה." ~ ויקטור הוגו

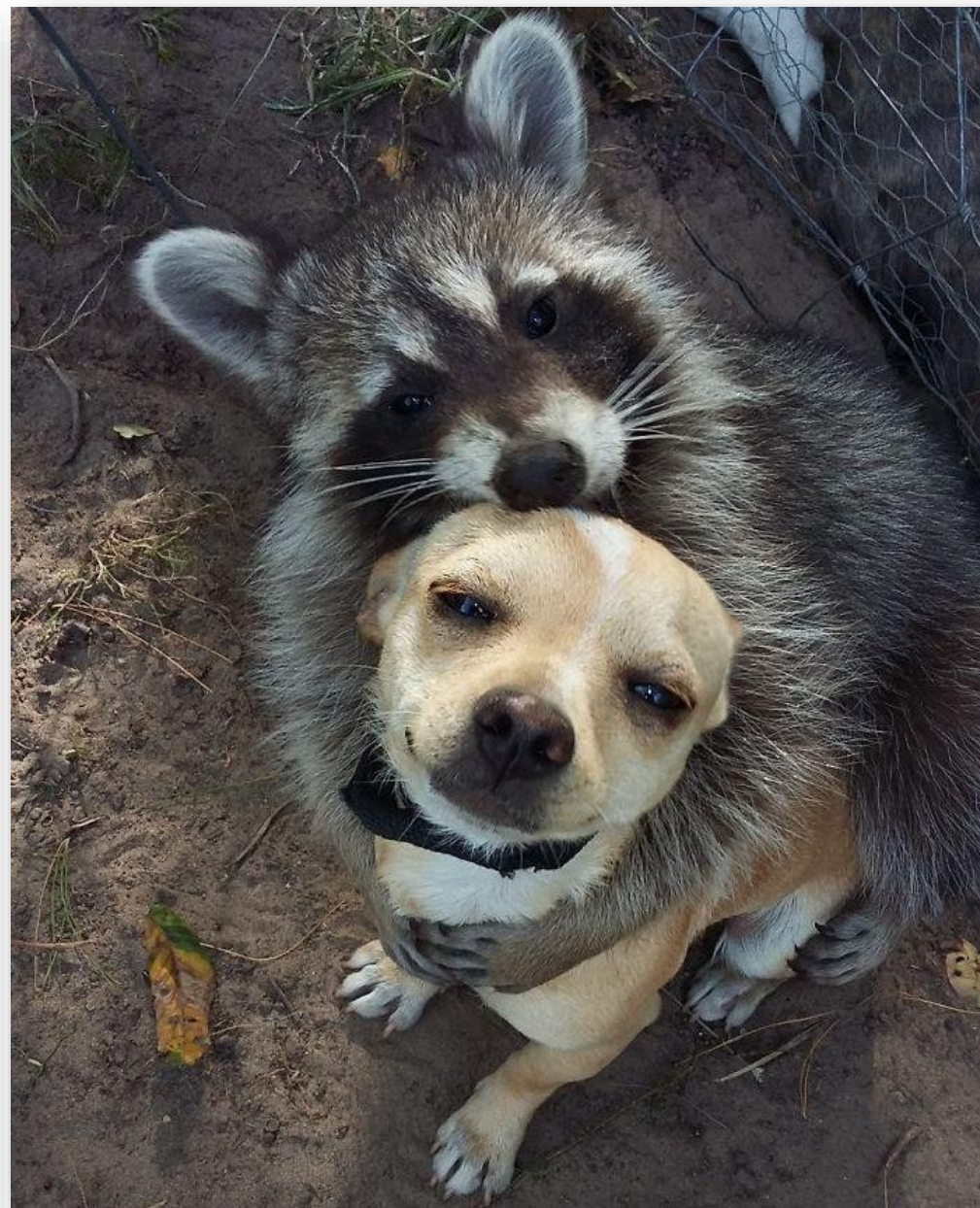
✚ "המשפחה היא היחידה הטבעית והבסיסית של החברה וזכאית להגנה של החברה והמדינה." ~ ההכרזה לכל באי עולם

בדבר זכויות האדם, סעיף 16

✚ "משפחה היא התא ההכרחי הראשון בחברה האנושית." – האפיפיור ג'ון

יש יותר מדרך אחת להיות משפחה

יש יותר מדרך אחת להיות משפחה

- ❖ מדוע לדעתכם יש כל כך הרבה הגדרות למשפחה?
- ❖ למה כל כך קשה להגדיר מהי משפחה?
- ❖ הציעו את ההגדרה שלכם ל...מהי משפחה....

אפיינו את המשפחה שלכם, לאיזו הגדרה משפחה היא מתאימה?

מושגים ללמידה

משפחה

זהות המסגרת המשפחתית:

משפחת מוצא – המשפחה שאליה נולד הפרט.

משפחת הקמה – המשפחה אשר קמה לאחר נשואי בני הזוג.

משפחה גרעינית – משפחה הכוללת הורה אחד או שניים וילדיהם. מאפיינת חברה מודרנית.

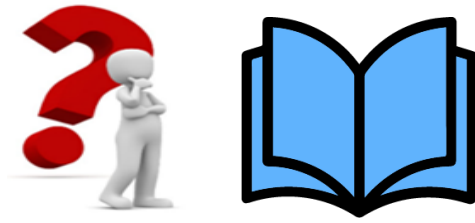
משפחה מורחבת – משפחה אשר חיים בה יותר משני דורות ולפעמים גם קרובי משפחה נוספים.

מהי מערכת? ומהי מערכת משפחתית?

באנציקלופדיה למדעי החברה אנו מוצאים את ההגדרה הבאה: "מערכת היא אוסף של מרכיבים התלויים זה בזה על ידי

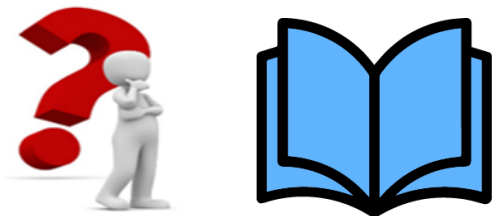
יחסים כאלה, שאם נשנה את האחד גם האחרים ישתנו". הגדרה זו מקפלת בתוכה את שני המאפיינים הבסיסיים של

המערכת; א. התלות ההדדית. ב. קיום פעולת גומלין הדדית עם הסביבה ועם מערכות אחרות.

מושגים ללמידה

מושג	פירוש המושג
משפחת מוצא	ההורים של בני הזוג ומשפחתם הקרובה
משפחה גרעינית	התא הבסיסי המשפחתי הכולל: הורים וילדים
משפחה מורחבת	כל בני המשפחה המורכבת ממשפחות המוצא של בני הזוג, האחים האחיות, הדודים והדודות, בני הדודים ובנות הדודים

מושגים ללמידה

מושג	פירוש
משפחה	משפחה היא קבוצת חברתית של 2 אנשים או יותר הקשורים בקרבת דם, נישואים או אימוץ וחיים בד"כ יחד.
מערכת	מערכת היא אוסף של מרכינים התלויים זה בזה על ידי יחסים כאלה , שאם נשנה את האחד גם האחרים ישתנו
היררכיה/מדרג	הִירָרְכִיָּה (מִדְרָג), היא מערכת של דירוג וארגון.
דור	אנשים שנולדו באותה תקופה. כל 25 שנה בערך מתחלף דור.

עסק משפחתי – האקדמיה ללשון

האקדמיה ללשון העברית
כִּי אֵין לָנוּ שְׂפָה אַחֶרֶת

האקדמיה ללשון העברית
כִּי אֵין לָנוּ שְׂפָה אַחֶרֶת

איך מכונה הבן של הנין?

איך מכונה הנכד של הדוד?

איך מכונה הנכד של האח?

האם יש מילה לסבא וסבתא
ביחד?

איך מכונה הבן של הנין?

על השאלה מהו כינויו של בן הנין היו הדעות חלוקות באקדמיה:
מקצת האנשים נקטו את המילה המקראית **רִבֵּעַ**, ואחרים את המילה המחודשת **חֲמִישׁ**, חידוש המיוחס לביאליק.

איך מכונה הנכד של הדוד?

למזכירות המדעית של האקדמיה הגיעה פעמים רבות ההצעה לכנות את נכד הדוד בשם **נִכְדָּוִד** (בנקבה נִכְדָּוֶדָה או נִכְדָּוִדִית).
בדיון בעניין בוועדה למילים בשימוש כללי של האקדמיה סברו כמה חברים שההצעה נחמדה, אך בסופו של דבר הוחלט שאין צורך בקביעת מונח רשמי לקרבה הזאת.

איך מכונה הנכד של האח?

לציון נכד האח או האחות נקבע המונח **נִכְדֵּי** (בנקבה נִכְדָּנִית). ליחס ההפוך נקבעו הצירופים **דֹּד רֶבֶא** ו**דֹּדָה רֶבֶתָא** ולצידם גם **דֹּד גָּדוֹל** ו**דֹּדָה גְּדוֹלָה**.

האם יש מילה לסבא וסבתא ביחד?

סבא רבא. וסבתא?

רבים מבקשים מונח בדומה למילה הורים, גם לסבא וסבתא יחד.

הצעות שנשלחו: סָבָאִים, סָבִיִּים. ב-2015 רוב חברי הוועדה סברו שאין צורך במילה שכזו, שהרי ברוב קרבות המשפחה (חוץ מהורים) הצורה בזכר רבים עשויה תמיד לכלול את שני המינים: כשאומרים 'בנים' לעיתים הכוונה גם לבנות ("בעצב תלדי בנים" אינו מכון רק לזכרים), וכשאומרים 'דודים' לרוב הכוונה גם לדודות.

ההחלטה היא: **סָבִים, ולפי הצורך אפשר לנקוט צירופים מעין 'סבא וסבתא', 'סבים וסבות', 'הורי הורים'.**

איך נכנה את הורי סבינו? האקדמיה בחרה בצירוף **סָבָא רָבָא** על דרך הארמית ('רבא' בארמית – גדול) ובנקבה קבעה **סָבָתָא רָבָתָא** (רָבָתָא היא צורת הנקבה הארמית של רָבָא). לצד אלו אפשר להשתמש גם בצירופים **סָב גָדוֹל, סָבָא גָדוֹל; סָבָה גָדוֹלָה, סָבָתָא גָדוֹלָה.**

ומה צורת הרבים? ברבים עוברים לעברית ולא ארמית: סָבִים גָדוֹלִים ('סבים' במלרע ובבי"ת רפה), סָבוֹת גָדוֹלוֹת.

גישות לתפקיד המשפחה

גישת הפונקציונליות

- המשפחה היא המוסד האידיאלי המאפשר לענות על הצרכים האנושיים הבסיסיים של הפרט, תפקידה כמתווכת בין האדם לחברה בתהליך החיברות הוא משמעותי ביותר ליציבות החברה. הגישה הפונקציונלית מדגישה את תפקידו החיובי של מוסד המשפחה, בשמירה על יציבותה והמשכיותה של החברה.

גישת הקונפליקט

- לפי גישת הקונפליקט משפחה מהווה "מיקרו קוסמוס" (מראה קטנה) של החברה והיא מבוססת על יחסי כוח.
- גישת הקונפליקט רואה את המשפחה כ"שדה קרב"
- לאורך ההיסטוריה לגברים יש יתרון ושליטה על משאבים אלו והם משתדלים להנציח את עליונותם ביחס לנשים

המשפחה היא המוסד האידיאלי המאפשר לענות על הצרכים האנושיים הבסיסיים של הפרט, תפקידה כמתווכת בין האדם לחברה בתהליך החיברות הוא משמעותי ביותר ליציבות החברה.

המשפחה ממלאת פונקציות חשובות:

- ❖ שמירה על המשכיות החברה:
- ❖ הולדת ילדים והגנה עליהם במסגרת המשפחה;
- ❖ הסדרת יחסים מיניים: במסגרת הממוסדת של המשפחה;
- ❖ הענקת תמיכה רגשית וחומרית:
- ❖ הגנה על יילודים חסרי ישע וסיפוק צרכי הילדים, שאינם יכולים לספקם עצמם.
- ❖ חיברות: המשפחה היא סוכן חיברות ראשוני ומשמעותי עבור הפרט.
- ❖ המשפחה מעבירה לפרט ערכים ונורמות, שפה, תפקידים מגדריים, עמדות ועוד, ובכך תורמת לשמירה על הסדר החברתי ;
- ❖ הצבה חברתית המשפחה קובעת מהו הסטטוס של הילדים- מצבם החברתי כלכלי של ההורים קובע את נקודת הזינוק של הילדים ;

תפקיד המשפחה הגישה הפונקציונלית

תפקידי המשפחה כסוכן חברות

הצבה חברתית

המשפחה מביאה את הילד אל עולמה החברתי-תרבותי. הילד נולד להורים בעלי סטאטוס חברתי-כלכלי מסוים. באמצעות הוריו הוא לומד על שיוכו מבחינת גזע, לאום, עדה, דת ומעמד חברתי.

חברות מטרים

תהליך המכין את הפרט לתפקידו כבוגר בחברה, מכשיר את הילד למצבים חדשים וללמידה נוספת בעתיד. בחברה המסורתית מתחיל הילד בגיל מוקדם את התהליך תוך צפייה באביו, בהצטרפות אליו וברכישת מיומנויות העבודה ממנו.

חברות למגדריות

חלוקת התפקידים במשפחת המוצא תשפיע על התפיסות המגדריות של חברה כמו על חלוקת התפקידים במשפחת ההקמה של ילדי המשפחה.

בחירת סוכני החברות

להורים השפעה ישירה על האחרים המשפיעים על הילד, כגון: בחירת מטפלת, גן חברים, ספרים וקביעת מקום המגורים. להורים גם השפעה עקיפה על בחירת סוכני החברות: הם מטביעים בילד עמדות שישפיעו על רכישה או דחייה של סוכני חברות אחרים.

על פי גישת הקונפליקט המשפחה מבוססת על:

תפקיד המשפחה גישת הקונפליקט

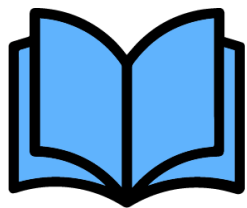
- ❖ יחסי כוח
- ❖ יחסי תלות (כמו אישה וילדיה באב המפרנס, תלות הילדים בהורים וכו', התלות כלכלית עלולה להוביל לתלות פיזית ונפשית).
- ❖ המשפחה משרתת את האינטרסים של בעלי הכוח בחברה, בעלי ההון, בעלי הדעה והמאה, ובכך תורמת לשימורו ויציבותו של המבנה הקפיטליסטי.
- ❖ במשפחה משתקף האי שוויון המגדרי המתבטא בתפקידים שונים של האב והאם או הבן והבת ובחלוקת הכוח ביניהם. במרבית המשפחות עדיין מתקיים הדגם הפטריאכלי.
- ❖ הנצחת אי שוויון בין המינים – המשפחה מנציחה (מנציחה מהמילה נצח כלומר שומרת שסדר מגדרי זה יישאר כול הזמן) פטריאכליות באמצעות חלוקת תפקידים מסורתית בין המינים ואי שוויון ביחסי הסמכות במשפחה.
- ❖ היחסים במשפחה באים לידי ביטוי בהיררכיה החברתית הממקמת את הנשים ביוקרת סטטוס נמוכה יותר ושוללת מהן זכויות.

איזו גישה של תפקיד המשפחה באה לידי ביטוי במשפטים הבאים

1. "כשדברים לא מסתדרים והמצב לא מזהיר, האנשים שתמיד יעמדו לצידך בלי להניד עפעף הם המשפחה שלך." ג'ים בוצ'ר
2. "הסלע היחיד שאני יודע שנשאר יציב והמוסד היחידי שאני יודע שעובד הוא המשפחה". לי איאקוקה
3. " הבית הוא האנשים, לא המקום." רובין הוב
4. "משפחה היא חגורת הצלה בים הסוער של החיים". ג'יי קיי רולינג
5. "משפחה לא בוחרים."
6. "הזיכרונות שלנו עם המשפחה הם הכל." – קאנדס קמרון ביורה
7. "דברים יכולים לשנות אותנו, אבל אנחנו מתחילים ומסיימים את חיינו עם המשפחה." – אנטוני ברנדט
8. "זה לא משנה כמה הבית גדול אלא כמה אהבה יש בתוכו".
9. "המשמעות של משפחה זה שאף אחד לא נותר מאחור או נשכח." – דיוויד סטיירס
10. "משפחה היא המקום שבו החיים מתחילים והאהבה לעולם אינה נגמרת."
11. "משפחה לא צריכה להיות מושלמת, אלא רק מאוחדת."
12. "הבית הוא המקום בו אוהבים אותך הכי הרבה, למרות שאתה מתנהג הכי גרוע."

איזו גישה של תפקיד המשפחה באה לידי ביטוי במשפטים הבאים

1. משפחה לא מתפקדת היא כל משפחה שיש בה יותר מאדם אחד. מרי קאר
2. זו הייתה הבעיה עם המשפחות. כמו רופאים מרושעים, הם ידעו בדיוק איפה זה כואב. ארונדהטי רוי
3. ילד אחד הופך אותך להורה; שני ילדים – ואתה שופט. דיוויד פרוסט
4. אתמול בערב אכלתי במסעדה משפחתית ממש נחמדה. בכל שולחן היה ויכוח. ג'ורג' קרלין
5. היתרון הגדול של חיים במשפחה גדולה הוא אותו שיעור מוקדם של חוסר ההוגנות המהותי של החיים. ננסי מיטפורד
6. אושר הוא לקיים משפחה גדולה, אוהבת, דואגת, מלוכדת ובעיר אחרת. ג'ורג' ברנס
7. "משפחה שאין לה 'כבשה שחורה' אינה משפחה טיפוסית." ~ היינריך בל.
8. "אם נגזר על אדם שישחירו את פניו, אין איש שייטיב לעשות זאת משארי בשרו." ~ ויליאם תאקרי
9. "האל נתן לנו את קרובי משפחתנו. תודה לאל שאנו יכולים לבחור את ידידנו." ~ אתל ואטס מאמפורד
10. "אחים רבים, מושכים זה בשערו של זה, גונבים ומאשימים אחד את השני בלי אבחנה, אבל הם יודעים... שהם משפחה, אפילו כשהם שונאים זה את זה." ~ ורה נזריאן

מושגים ללמידה

חברה ומשפחה מסורתית

חברה מסורתית היא חברה טרום-תעשייתית, חברה שהשינויים במרכיבי תרבותה השונים (ערכים, נורמות, מוסדות עוד) איטיים מאוד ותפיסת הזמן נקשרת לעבר;

חברה ומשפחה מודרנית

חברה מודרנית היא חברה שעברה את המהפכה התעשייתית מיושבת בעיקר בערים גדולות, השינויים במרכיבי תרבותה השונים (ערכים, נורמות, מוסדות ועוד) הם מהירים ותפיסת הזמן נקשרת לעתיד; מרכז החיים בחברה המודרנית מתחלק בין המשפחה למקום העבודה; השקפות העולם הדתיות והפטריארכליות נחלשות ומפנות את מקומן לטובת השקפות עולם מדעיות רציונליות, וניתן דגש להשכלה פורמלית; **זוהי חברה שוויונית יותר שבה הסטטוסים והתפקידים הם בעיקר הישגיים וקיימת ניעות חברתית רבה יותר בין המעמדות; חברה המחזקת אינדיבידואליות ופלורליזם של דעות.**

חברה ומשפחה פוסט-מודרנית

בחברה הפוסט מודרנית ההתפתחות הטכנולוגית משפיעה על ההתפתחות החברתית, ולכן השינויים בה מהירים מאוד ותפיסת הזמן בה נקשרת לעתיד. התקשורת החברתית נעזרת בהתפתחו הטכנולוגית ולא נזקקת לקרבה גאוגרפית; **המבנים החברתיים גמישים יותר והיררכיים פחות; הסטטוסים והתפקידים ברובם הישגיים ואנשים מחליפים קריירה כמה פעמים בחייהם, מחויבים יותר להגשמתם העצמית ופחות למשפחתם; חברה שוויונית.**

חברה ומשפחה מסורתית

חברה מסורתית היא חברה טרום-תעשייתית, חברה שהשינויים במרכיבי תרבותה השונים (ערכים, נורמות, מוסדות עוד) איטיים מאוד ותפיסת הזמן נקשרת לעבר;

מרכז החיים נעוץ בקשרי שייכות ובקשרים רגשיים למשפחה ולקהילה; אין בה דגש על השכלה פורמלית והיא מאופיינת בהשקפות עולם פטריארכליות ודתיות, בסטוסים ובתפקידים שיוכיים; הניעות החברתית בין המעמדות בחברה היא מצומצמת.

משפחה מסורתית

מבנה המשפחה. המשפחה המסורתית הייתה בד"כ משפחה מורחבת המורכבת מבני שלושה דורות.

השינויים במרכיבי תרבותה השונים (ערכים, נורמות, מוסדות עוד) איטיים מאוד ותפיסת הזמן

נקשרת לעבר ; מרכז החיים נעוץ בקשרי שייכות ובקשרים רגשיים למשפחה ולקהילה

דפוס הסמכות והיחסים החברתיים בין בני המשפחה. בחברה המסורתית היחסים בין בני המשפחה

מאופיינים באי-שוויון. **חלוקת העבודה והתפקידים במשפחה.** בחברה המסורתית חלוקת העבודה

היא מוגדרת ונוקשה ותפקידי הגבר והאישה ברורים.

הנורמות במשפחה. בחברה המסורתית קיימות נורמות רבות המתייחסות ליחסים החברתיים

במשפחה. גבולות המשפחה ברורים והם מקיפים תחומים רבים.

תפקידי המשפחה. בחברה המסורתית המשפחה ממלאת תפקידים רבים בחיי החברה והפרט..

מעמדה בחברה. בחברה המסורתית מתבטא מעמדה של המשפחה בכך שהיא ממלאת תפקידים רבים

בחיי החברה וכן משמשת תפקיד מרכזי בהצבת האדם בחברה.

חברה ומשפחה מודרנית

חברה מודרנית היא חברה שעברה את המהפכה התעשייתית מיושבת בעיקר בערים גדולות, השינויים במרכיבי תרבותה השונים (ערכים, נורמות, מוסדות ועוד) הם מהירים ותפיסת הזמן נקשרת לעתיד; מרכז החיים בחברה המודרנית מתחלק בין המשפחה למקום העבודה; השקפות העולם הדתיות והפטריארכליות נחלשות ומפנות את מקומן לטובת השקפות עולם מדעיות רציונליות, וניתן דגש להשכלה פורמלית; **זוהי חברה שוויונית יותר שבה הסטטוסים והתפקידים הם בעיקר הישגיים וקיימת ניעות חברתית רבה יותר בין המעמדות; חברה המחזקת אינדיבידואליות ופלורליזם של דעות.**

משפחה מודרנית

החברה המודרנית מאופיינת במשפחה גרעינית. זוהי חברה שוויונית יותר שבה הסטטוסים והתפקידים הם בעיקר הישגיים וקיימת ניעות חברתית רבה יותר בין המעמדות ; חברה המחזקת אינדיבידואליות ופלורליזם של דעות. היחסים בחברה המודרנית מאופיינים ביותר שוויוניות וביחסים סימטריים יותר, הן בן בני הזוג והן בין ההורים לילדיהם.

לעומת זאת בחברה המודרנית ישנה גמישות גבוהה יותר בחלוקת התפקידים והיא אינה מוגדרת וברורה בחברה המודרנית הנורמות הן מעטות יותר וגמישות יותר.

לעומת זאת בחברה המודרנית מצטמצם מספר התפקידים של המשפחה אך תפקידה בתחום התמיכה הרגשית גדל.

בחברה המודרנית מצד אחד המשפחה היא עדיין תא בסיסי בחברה ומצד שני הגמישות שלה הופכת אותה לפחות משמעותית.

חברה ומשפחה פוסט-מודרנית

בחברה הפוסט מודרנית ההתפתחות הטכנולוגית משפיעה על ההתפתחות החברתית, ולכן השינויים בה מהירים מאוד ותפיסת הזמן בה נקשרת לעתיד. התקשורת החברתית נעזרת בהתפתחו הטכנולוגית ולא נזקקת לקרבה גאוגרפית; **המבנים החברתיים גמישים יותר והיררכיים פחות; הסטטוסים והתפקידים ברובם הישגיים ואנשים מחליפים קריירה כמה פעמים בחייהם, מחויבים יותר להגשמתם העצמית ופחות למשפחתם; חברה שוויונית**. תהליך מרכזי בחברה הפוסט מודרנית הנו תהליך היווצרותה של "תרבות גלובלית". התקופה הזו מתאפיינת בערעור על כל מה שנחשב כ"אמת" מוחלטת. **המאפיין הבולט של המשפחה הפוסט מודרנית הוא השבריות שלה**.

סוגיות מרכזיות האופייניות לדיון במשפחה הפוסט-מודרנית.

סוציולוגים מזהים חמש בעיות חברתיות עיקריות הקשורות במוסד המשפחה:

1. חלוקת התפקידים בתוך המשפחה 2. הגדרת הגבולות של מילוי הפונקציות בין המשפחה לבין מוסדות חברתיים אחרים
3. דילמות הנוצרות בעקבות התפתחות טכנולוגית-רפואית.
4. הגדרה חוקית של משפחה
5. פירוק המשפחה והרכב המשפחה

המאפיין הבולט של המשפחה הפוסט מודרנית הוא השבריות שלה.

מאפייני המשפחה הפוסט מודרנית:

- ירידת ערך מוסד המשפחה.
- ירידה במדדי המשפחתיות: עליה בשיעור הגירושין, עליית גיל הנישואין, ירידת שיעור הנישואין, ירידה בשיעור הילודה.
- העברה של פונקציות רבות מהמשפחה למערכות חברתיות אחרות (חינוך מגיל צעיר הילדים הולכים למשפחתון, פעוטון וכו')
- יחסי סמכות ושליטה הופכים ליחסים שוויוניים בין המינים ובין ילדים והוריהם.
- הופעת דגמים חדשים של משפחה: משפחות חד מיניות, חד הוריות, משפחות מורכבות, קוהביטציה.
- שימוש בטכנולוגיה רפואית מתקדמת לשם הולדה, אפשרות להולדה בגיל מבוגר יחסית.
- ציפייה להגשמה אישית ואושר אישי על חשבון המחויבות למשפחה
- עליה באוטונומיה של הפרטים במשפחה ופחות תלות הדדית ביניהם.
- בני הזוג מצפים להגשמה עצמית ולאפשר אישי, במסגרת המשפחתית או מחוצה לה, לעיתים על חשבון קונפורמיות ומחויבות לאחרים.

הציגו יתרון אחד וחיסרון אחד לכל סוג ומאפיין משפחה.

משפחה מסורתית	יתרון	חסרון
משפחה מודרנית	יתרון	חסרון
משפחה פוסט מודרנית	יתרון	חסרון

תפקידי המשפחה

דף למורה

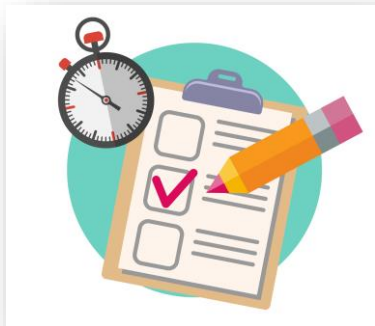
פעילות קבוצתית: משחק "מי עושה מה"

1. המשתתפים נחלקים לקבוצות בנות שלושה משתתפים.
2. כל משתתף מקבל קלף, שעליו רשום "תפקידי הבעל", או "תפקידי האישה", או "תפקידי הילדים".
3. על כל שולחן מונחת ערימת קלפים. על כל קלף רשום תפקיד שצריך למלא במשפחה.
4. כל משתתף לוקח בתורו שלושה קלפים מהערימה, בלי להסתכל בהם.
5. כל משתתף מרים בתורו עוד קלף מהערימה.
6. אם הקלף מתאים, לדעתו, לתפקידי האדם שהוא מייצג (בעל, אישה, ילדים), הוא לוקח אותו לעצמו, ומחזיר לתחתית הערימה קלף שאינו מתאים – מאלה שבידו.
7. אם הקלף שלקח מהערימה אינו מתאים, לדעתו, הוא מחזיר אותו לתחתית הערימה.
8. כעבור 10 דקות מפסיקים את החלפת הקלפים.
9. החברים בקבוצה מראים את קלפיהם.
10. כפעולה מסכמת למשחק, נברר את הנקודות הבאות:
 - א. האם כל אחד מהמשתתפים מסכים לחלוקת התפקידים שקבעו חבריו?
 - ב. האם יש תפקידים שמתאימים גם לבעל וגם לאישה? אם כן, מהם?
 - ג. האם יש תפקידים, שמתאימים לכל בני המשפחה? מהם?

רשימת הקלפים (התפקידים):

1. לערוך קניות.
2. לטאטא את הבית.
3. לדאוג לפרנסה.
4. לעזור לילדים בשיעורים.
5. לדאוג לתשלום חשבונות.
6. לכבד את בני המשפחה.
7. לשוחח עם הילדים.
8. לארח קרובים בבית.
9. להשקות עציצים.
10. לדאוג לביטוח.
11. ללכת עם הילדים לקולנוע.
12. לעזור לבני המשפחה ולעודד אותם.
13. לדאוג לקישוט ולטיפוח הבית.
14. לערוך את השולחן.
15. לבשל.
16. לכבס.
17. להאכיל ולחתל את התינוק.
18. לקנות עיתון.
19. להוריד את פח האשפה.
20. לתקן ברז או פקק חשמל.
21. לאפות עוגות.
22. להכין חגיגת יום הולדת.
23. לסדר את החדרים.
24. להסביר את אירועי החדשות.

לפניך תמונה של אישה עומדת עם כלי עבודה

מה עושה האישה? – הקף את התשובה הנכונה

מתקנת מכונית, מחזיקה ילד בוכה, מחזיקה ועובדת עם כלי עבודה

האם התפקיד מתאים למשפחה מסורתית כן/לא

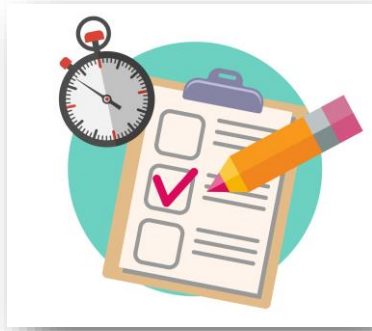
לפניך תמונה של גבר עם שני ילדים צועקים ובוכים

מה עושה הגבר? – הקף את התשובה הנכונה

מתקן מכונית, מחזיק שני ילדים צועקים ובוכים, צובע קיר

האם התפקיד מתאים למשפחה מסורתית כן/לא

לפניך תמונה של אישה מטיילת עם הילדים שלה

מה עושה האישה? – הקף את התשובה הנכונה

מתקנת מכונית, לוקחת את הילדים בעגלה, מחזיקה ילד בוכה.

האם התפקיד מתאים למשפחה מסורתית כן/לא

לפניך תפקידים של גבר ואישה במשפחה מסורתית

סמן את התשובה הנכונה

1. לדאוג לפרנסת המשפחה גבר/אישה
2. לטפל בילדים - גבר/אישה
3. לדאוג לאוכל למשפחה, לבשל - גבר/אישה
4. לדאוג לניקיון הבית - גבר/אישה
5. לטפל בענייני כספים – גבר/אישה

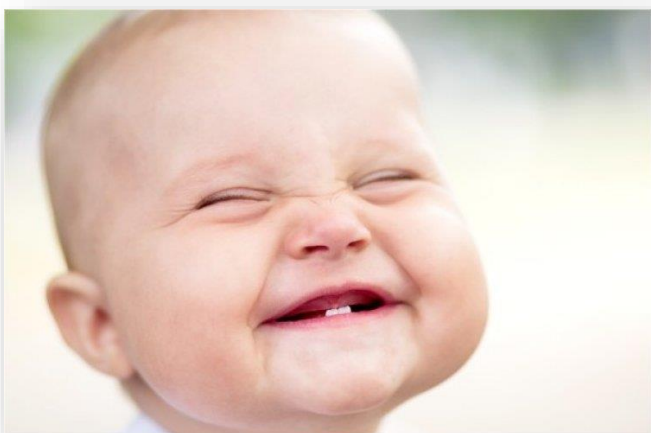
משפחה פוסט מודרנית

חלוקת תפקידים בבית

אישה אומרת לגבר שלה –
כשנעבור לגור ביחד אני אעשה בשבילך הכל, מ-א' ועד ש'!!
ואתה תעשה רק את ת'.
תנקה, תבשל, תכבס, תתקן, תביא, תיקח, תחזיר...

איש היי-טק מטפל בבנו

איש הייטק אחד "נאלץ" להישאר עם בנו, לראשונה, לבד, כי אשתו נסעה לחו"ל.
בבוקר, הוא הכין את הילד וירד אותו לכיוון הגן.
כשנכנס לגן, הגננת אמרה לו כי היא מצטערת אבל הילד הזה לא שייך לגן הזה.
מעט נבוכ' יצא מהגן ועבר את הכביש לגן סמוך ושוב הגננת אמרה לו את אותו הדבר. כך 4-5 גנים.
בגן החמישי הבן אומר לו: "אבא, אם אנחנו הולכים לעוד גן אחד אני אאחר לבית ספר..."

הנכדים שלי התארחו אצלי בשבת אבל במקום לנצל את היום היפה ולשחק בחוץ הנכד שלי בן
ה-8 ישב מול משחקי המחשב.
אחותו המתבגרת ניסתה למשוך אותו החוצה תוך אזהרה: "בסוף תהיה בן 40 רווק שגר בבית
של ההורים ומשחק במשחקי מחשב כל היום!".
הנכד שלי הסתכל עליה בעיניים תמהות ואמר: "יא, הלוואי!".

<https://www.baba-mail.co.il/content.aspx?emailid=33651>

שאלות מהמבחנים

1. חלוקת התפקידים במשפחה המודרנית:

א- זהה למשפחה המסורתית מלבד אחריות האישה על פרנסת המשפחה.

ב- שונה בהיבט גידול הילדים בלבד.

ג- שוויונית ומחלקת את תחומי האחריות בין ההורים לפי כישורים ובחירה.

ד- מפילה על הגבר את כל האחריות.

2. במשפחה המודרנית לעומת המסורתית:

א- נטל הפרנסה מתחלק בין ההורים.

ב- נטל החינוך מתחלק בין ההורים.

ג- בדרך כלל חיים בבית רק בני המשפחה הגרעינית.

ד. כל התשובות נכונות.

שאלות נכון /לא נכון

1. השינויים החברתיים והטכנולוגיים משפיעים על מבנה המשפחה ועל דרך החיים של המשפחות המודרניות. נכון /לא נכון

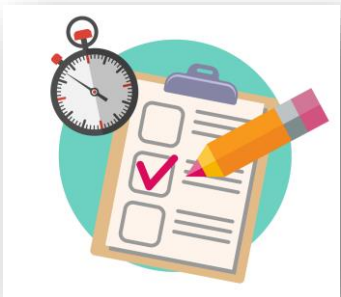
2. נורמות משפחתיות נקבעות על ידי בני הזוג עם הקמת המשפחה החדשה, והן לא משתנות בעקבות מצבים שונים במהלך החיים .
נכון /לא נכון

3. במשפחה המסורתית קיים שוויון מגדרי מוחלט. נכון / לא נכון

4. המערכת המשפחתית היא דינמית, מתפתחת, עוברת תהליכים ומשתנה כל הזמן. נכון / לא נכון

5. במשפחה מסורתית חלוקת התפקידים היא בדרך כלל קבועה וברורה על פי מין בלבד. נכון /לא נכון

6. במשפחה המסורתית האם אחראית גם על הפרנסה והאב אחראי על חינוך הילדים. נכון/ לא נכון

מעגל החיים היהודי

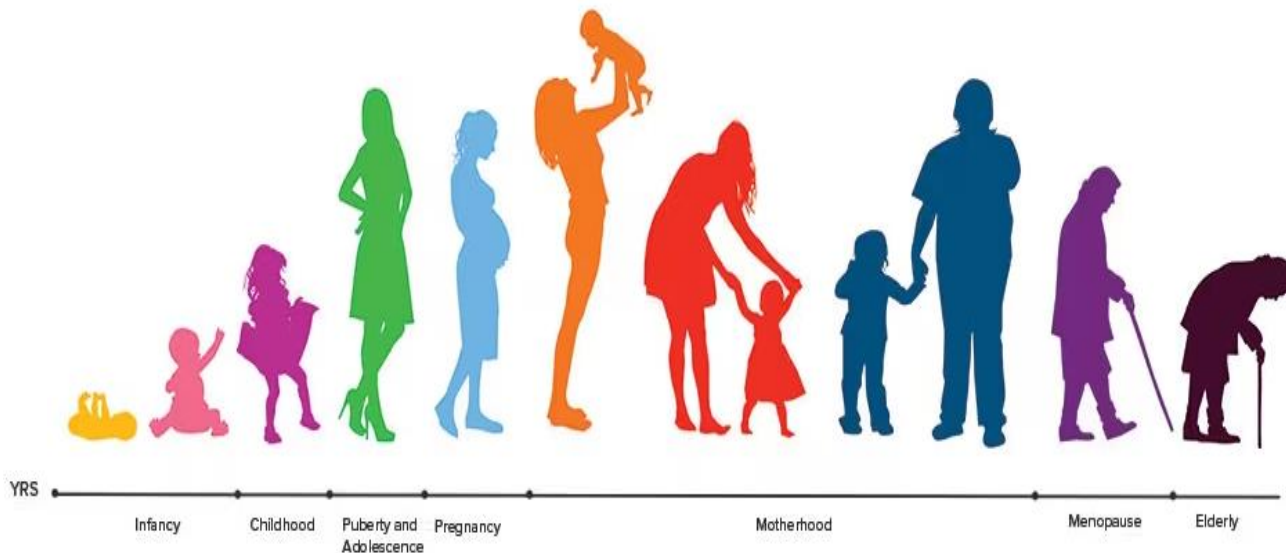

ליתוגרפיה אמריקאית מסביבות 1849 המתארת את מעגל החיים של אשה

מעגל חיי המשפחה

- ❖ אדם ממשיך את התפתחותו לאורך כל חייו.
- ❖ מחזור חיי האדם מתחלק לשלבים. כל שלב שונה מקודמו.
- ❖ החלוקה לשלבים נעשית ע"י תקופות מעבר, שלעיתים מלוות במשבר.
- ❖ תקופת מעבר מאפשרת צמיחה.
- ❖ בכל שלב ושלב ישנו דגש על משימות התפתחותיות אחרות. בכל שלב מתנסים באתגרים התפתחותיים שונים, כגון – התרוקנות הקן ודאגה להורים המזדקנים.

השלבים במעגל החיים

- 1- נישואין וזוגיות 2 - הולדת ילד ראשון
- 3 - התרחבות המשפחה – לידת ילדים נוספים
- 4 - משפחה עם הצעירים המתבגרים
- 5 - התרוקנות הקן
- 6 - גיל פרישה – גיל הביניים 7 - הזקנה – גיל הזהב

האירועים שמביאים שינויים לא נורמטיביים, שיכולים לקרות בכל שלב בחיי המשפחה, והם משפיעים מאוד על חייה. כל מעבר מצריך התמודדות והסתגלות. כשמשפחה מצליחה להתמודד היטב עם השינויים, היא עוברת משלב בלי משברים גדולים. כשמשפחה אינה יכולה להתמודד עם השינוי והמעבר, היא "נתקעת" ומתפקדת בצורה בלתי יעילה שאינה לטובת חבריה. המעברים הלא נורמטיביים חופנים בתוכם גם משבר וגם צמיחה. משפחה חזקה עוברת את המשבר וצומחת ממנו. משפחה חלשה נכנסת למצב פתולוגי, ואינה מצליחה לתפקד היטב והיא נזקקת לעזרת שירותים ציבוריים או לעזרת הקהילה.

מעגל חיי המשפחה

▶ צעיר-בוגר, עזיבת המשפחה הגרעינית

▶ הזוג הטרי

▶ משפחה צעירה (עם ילדים צעירים)

▶ משפחה עם מתבגרים

▶ "שיגור" הילדים, המשפחה ב"קן המתרוקן"

▶ המשפחה באחרית חיה פרישה, זיקנה, גיל הזהב

שלבים במעגל חיי משפחה

שלב 1 – נישואין וזוגיות

גיבוש הזהות הזוגית
כל אחד הופך לחלק מתוך
שלם
יצירת זהות ייחודית

שלב 2 – הולדת הילד

הראשון
תפקיד הורי

שלב 3 – התרחבות המשפחה

שלב 4 – המשפחה עם צעירים מתבגרים היוצרים

"סערות" בבית.
סמכות הורית, מקום
ההורים מול המתבגרים

שלב 5 – התרוקנות הקן – הקן המתרוקן

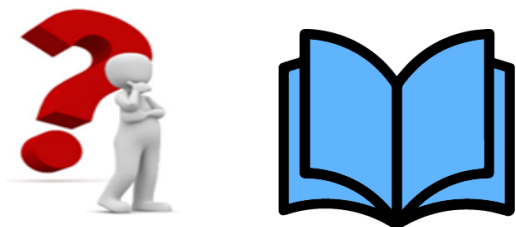
ההורים חשים כי סיימו את תפקידם כהורים,
ילדיהם יצאו לחיים עצמאיים ועתה- אינם
זקוקים להם עוד.

שלב 6 - גיל הפרישה

עד כמה מרגישים חיוניים?
חיפוש אחר משמעות חדשה

שלב 7 – גיל הזהב זיקנה

התמודדות עם בגידת הגוף,
מחלות, מוגבלויות כרוניות,
מוות בן/בת זוג וחברים

מושגים ללמידה

דור הסנדוויץ' - הדור הנמצא בין הוריו המזדקנים לאיטם מצד אחד, לבין ילדיו ההולכים ומתבגרים מצד שני, קרוי דור הסנדוויץ'.

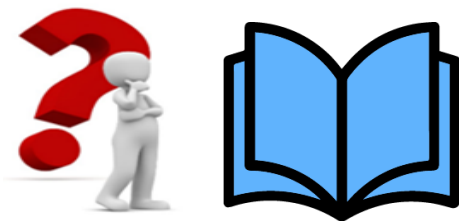
דור הסנדוויץ' מתייחס לאנשים בני 40-60 שמצד אחד הם נאלצים לטפל בהורים שהזדקנו מצד נוסף הם הקימו משפחה ויש להם ילדים, בן זוג, ניהול משק בית וקריירה. הם תומכים בהורים למשך תקופה ממוצעת של ארבע וחצי שנים וכל זה ללא כל תשלום. המטפל העיקרי מספק לרוב טיפול סיעודי מגוון, תמיכה רגשית וקוגניטיבית, וניהול הטיפול בבית ומחוצה לו. תפקידו מוביל לתחושות חיוביות, אולם גם לנטל משפחתי, בריאותי, נפשי, תעסוקתי וכלכלי.

הקן המתרוקן - מתאר שלב בחיי הורים, ובכל משפחה מתבגרת, בו אחרון הילדים עוזב את הבית ומשאיר את הוריו ב"קן ריק", מצב

מטאפורי המתאר את החיים לאחר עזיבת הילדים. עבור רבים, מדובר בתקופה מאתגרת, המפגישה את האדם עם המון כאב:

ההורים חשים כי סיימו את תפקידם כהורים, ילדיהם יצאו לחיים עצמאיים ועתה- אינם זקוקים להם עוד.

הילדים, שמילאו את הבית בחיות, הותירו אותו ריק לאחר עזיבתם. ההורים מחפשים משמעות לחייהם.

מושגים ללמידה

מושג	פירוש המושג
דור הסנדוויץ'	הדור הנמצא בין הוריו המזדקנים מצד אחד, לבין ילדיו ההולכים ומתבגרים מצד שני. מטפל בהורים ובילדים
הקן המתרוקן	מתאר שלב בחיי הורים, ובכל משפחה מתבגרת, בו אחרון הילדים עוזב את הבית ומשאיר את הוריו ב"קן ריק", מטאפורה המתארת את החיים לאחר עזיבת הילדים
גיל הזהב	שלב הזיקנה – תקופה בה מתמודדים עם הזיקנה התמודדות עם בגידת הגוף, מחלות, מוגבלויות כרוניות, מוות בן/בת זוג וחברים. התמודדות עם משמעות הקיום ומימוש בחיי היום יום.

כתוב בטבלה את המילים/משפטים המתאים לכל עמודה (היעזר במחסן המילים)

יתכן שפעולה מסוימת מתאימה ליותר מעמודה אחת

שינויים מתוכננים	שינויים לא מתוכננים	שינויים התפתחותיים (מעגל חיי משפחה)
במעגל החיים	במעגל החיים	

מחסן מילים: לידת ילד , פיטורים מעבודה , מחלה, מעבר דירה, הזדקנות , פרישה מעבודה, זכייה במפעל הפייס,

פרידה , גיוס לצבא , מעבר למדינה אחרת, הילדים עוזבים את הבית, נישואין, מוות במשפחה. הוסף דוגמה לכל עמודה

שיח ושיתוף

מעגל החיים האישי והמשפחתי שזורים זה בזה:

מושגים השייכים לשלבי מעגל החיים המשפחתי

- מזוג למשפחה - הגדלת המשפחה
- משבר אמצע החיים
- דור הסנדוויץ'
- הקן המתרוקן
- פרישה וזיקנה
- על סמך מעגלי החיים באיזה שלב נמצאת משפחתכם? אילו משימות עומדות בפניה?
- כיצד משפיעים עליך ועל משפחתך השינויים של השלב בו אתם נמצאים? כיצד את/ה מתמודד איתם?

איור: מורן ברק

אילו שלבים ממעגל החיים מתאימים לכל אחד מהאיורים ?

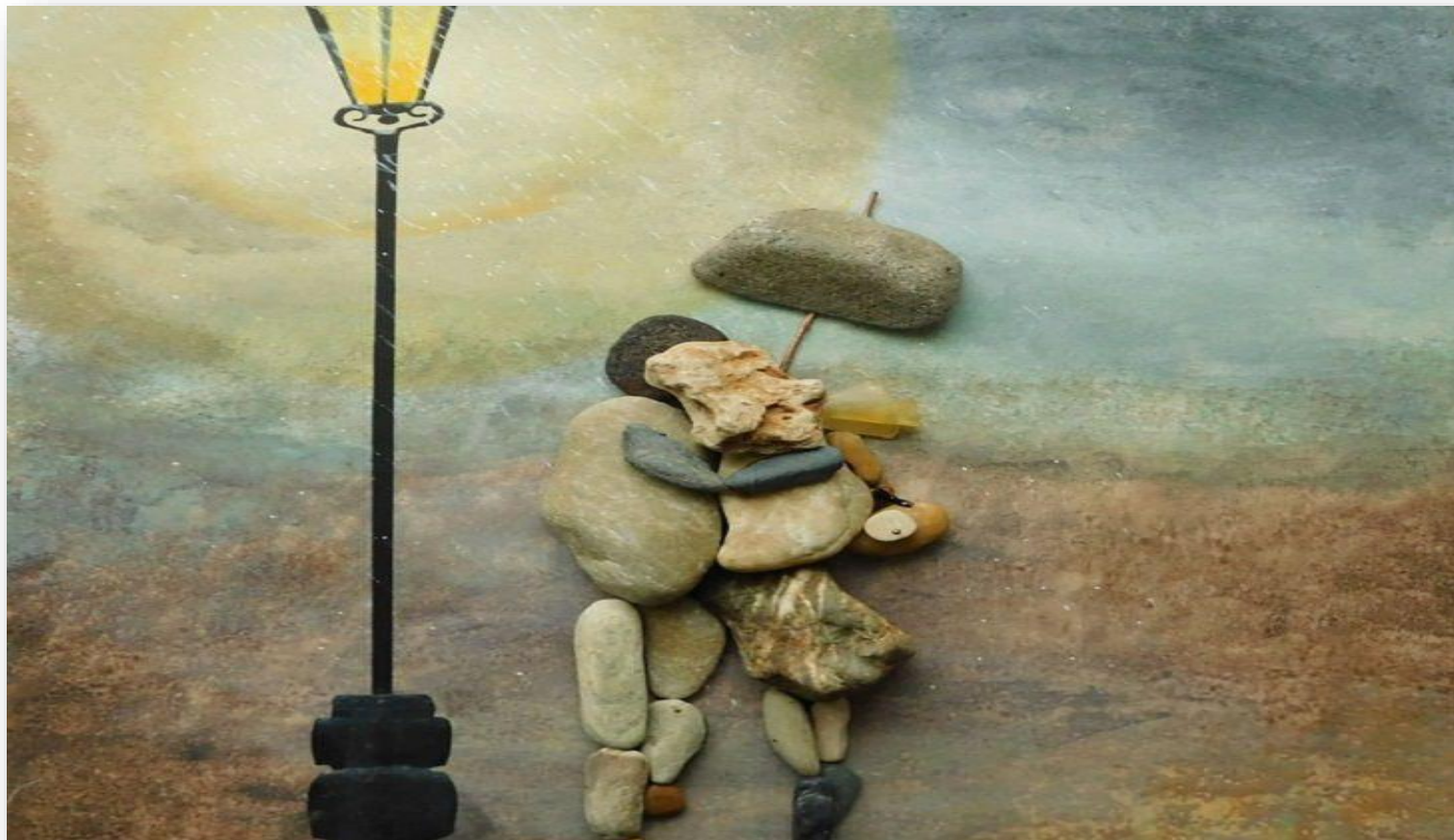
התאימו את המשפטים לשלבי החיים

בעין צוחקת...

אילו שלבי חיים נראים ביצירות?

אילו שלבי חיים נראים ביצירה?

לסיום הפרק...

לפניך שלבי מעגל חיי המשפחה

1. עזיבת משפחת המוצא
2. נישואין או זוגיות מחייבת
3. לידת הילד הראשון
4. הרחבת המשפחה לידת ילדים נוספים
5. אמצע שנות החיים – הורים למתבגרים
6. הקן המתרוקן – הילדים עוזבים את הבית
7. פרישה מעבודה
8. הגיל השלישי – זיקנה

סמן את התשובה הנכונה ליד כל משפט

1. לידת הילד הראשון הוא שלב לאחר הנישואין
 2. פרישה מעבודה מגיעה לפני שלב הזיקנה
 3. הקן המתרוקן הוא שלב הרחבת המשפחה
 4. עזיבת משפחת המוצא הוא השלב הראשון במעגל חיי המשפחה
- נכון / לא נכון
- נכון / לא נכון
- נכון / לא נכון
- נכון / לא נכון

1. הדור הדואג הן לילדיו והן להוריו נקרא:

א- שלב אמצע החיים

ב- דור הסנדוויץ'

ג- הקן המתרוקן

ד- סוגי משפחה

2. אחד המאפיינים של "שלב אמצע החיים" הוא :

א. לידת ילדים

ב. דור הסנדוויץ'

ג. נסיעות לחו"ל

3. דור הסנדוויץ' הוא מונח המתייחס ל:

א. אחים לילדים בכורים וילדי זקונים

ב. אנשים בעלי מוטיבציה גבוהה במיוחד

ג. אנשים עם דימוי עצמי נמוך

ד. הורים המטפלים גם בהוריהם וגם בילדים שלהם

4. השלב בו כל הילדים עוברים לחיות מחוץ לבית נקרא:

א. עוף גוזל

ב. הקן המתרוקן

ג. דור הסנדוויץ'

ד. ריקנות הבגרות

הקף את התשובה הנכונה - נכון/לא נכון

1. הקן המתרוקן מתאר את שלב התרחבות המשפחה . נכון /לא נכון
2. בעקבות הארכת תוחלת החיים גיל הפרישה מאפשר לפורש לעסוק בעיסוקים רבים ומגוונים .
נכון /לא נכון
3. הורים רבים חוששים משלב "הקן המתרוקן".
נכון /לא נכון
4. דור הסנדוויץ' הוא הדור השני שנולד במדינה.
נכון / לא נכון
5. הקן המתרוקן" מתייחס לתהליך גירושין בין שני הורים.
נכון / לא נכון
6. המערכת המשפחתית היא דינמית, מתפתחת, עוברת תהליכים ומשתנה כל הזמן.
נכון / לא נכון
7. ההזדקנות והזקנה הם שלב אמצע החיים, כי לזקנים יש הרבה זמן לפתח תחביבים.
נכון / לא נכון

8. במשפחה מסורתית האב הוא בעל הסמכות ומחליט בענייני המשפחה

נכון/לא נכון

9. במשפחה מסורתית האם היא ראש המשפחה

נכון /לא נכון

10. לידת הילד הראשון הוא שלב לאחר הנישואין

נכון/ לא נכון

11. פרישה מעבודה מגיעה לפני שלב הזיקנה

נכון /לא נכון

12. הקן המתרוקן הוא שלב הרחבת המשפחה

נכון /לא נכון

13. עזיבת משפחת המוצא הוא השלב הראשון במעגל חיי המשפחה

נכון /לא נכון

14. משפחה נוצרת מנישואין

נכון /לא נכון

15. ילד מאומץ אינו שייך למשפחה

נכון /לא נכון

16. בעקבות הארכת תוחלת החיים גיל הפרישה מאפשר לפורש לעסוק בעיסוקים רבים ומגוונים.

נכון /לא נכון

1. מה כוללת מערכת משפחתית?

- א- אנשי המשפחה תלויים זה בזה
- ב- אנשי המשפחה יכולים לסמוך זה על זה
- ג- כל שינוי הקורה לאחד מאנשי המשפחה משפיע על האחרים
- ד- כל התשובות נכונות

2 - למשפחה ישנם תפקידים רבים סמן רק את התפקיד שאינו שייך

למשפחה

- א- לדאוג לבריאות ילדי המשפחה
- ב- לדאוג לפרנסת המשפחה
- ג- לספק בידור יומיומי לילדי השכונה
- ד- לספק קשר נפשי חום וקרבה
- ה- לדאוג לחינוך ילדי המשפחה

3 - בין מי למי יש קשר דם? סמן את התשובות הנכונות

- א- בין הורים לילדים שלהם
- ב- בין חברים
- ג- בין אחים ואחיות
- ד- בין הורים לילד מאומץ
- ה- בין חתן וכלה

4- אחד המאפיינים של "שלב אמצע החיים" הוא :

- א. לידת ילדים
- ב. דור הסנדוויץ'
- ג. נסיעות לחו"ל

5 - השלב בו כל הילדים עוברים לחיות מחוץ לבית נקרא:

א. עוף גוזל

ב. הקן המתרוקן

ג. דור הסנדוויץ'

ד. ריקנות הבגרות

6 - דליה ושוקי גרים במושב. יחד איתם חיים בניהם הנשואים, והם

עובדים בגידול ובשיווק התוצרת החקלאית. כולם סועדים יחד, וכמובן

שחוגגים את כל החגים כמשפחה אחת גדולה, הכוללת מספר דורות.

דגם המשפחה של דליה נקרא:

א. משפחה מורחבת.

ב. משפחה גרעינית.

ג. משפחה מזדקנת.

8 - המשפחה ממלאת תפקידים חשובים ומרכזיים בחיי הפרט. איזה

מבין התפקידים הבאים אינו נמנה על תפקידי המשפחה:

א- הסדרת יחסים בין בני זוג.

ב- הענקה של סטאטוס ראשוני לצאצאים - הצבה חברתית.

ג- סיפוק צרכים חומריים בסיסיים ותמיכה רגשית.

ד- מימון רכישה של מכונית וחופשה בחו"ל.

7 - חלוקת התפקידים במשפחה:

א. לא השתנתה מתקופת התנ"ך ועד ימינו

ב. לא השתנתה, כי היא תלויה בגנטיקה

ג. השתנתה במעבר מחיי משפחה מסורתיים למודרניים, וממשיכה

להשתנות

ד. נקבעת בזמן החתונה

1. חלוקת התפקידים במשפחה המודרנית:

- א- זהה למשפחה המסורתית מלבד אחריות האישה על פרנסת המשפחה.
- ב- שונה בהיבט גידול הילדים בלבד.
- ג- שוויונית ומחלקת את תחומי האחריות בין ההורים לפי כישורים ובחירה.
- ד- מפילה על הגבר את כל האחריות.

2. במשפחה המודרנית לעומת המסורתית:

- א- נטל הפרנסה מתחלק בין ההורים.
- ב- נטל החינוך מתחלק בין ההורים.
- ג- בדרך כלל חיים בבית רק בני המשפחה הגרעינית.
- ד- כל התשובות נכונות.

שאלות פתוחות

1. למשפחה תפקידים רבים בחר הסבר והדגם שניים מתפקידי המשפחה
2. משפחה מסורתית לעומת משפחה מודרנית כתוב והסבר שני מאפיינים לכל סוג משפחה כזה. בחר מהקריטריונים הבאים : תעסוקה, טיפול בבית ובילדים, הסמכות במשפחה, מעמד בחברה , נורמות במשפחה.
3. לפניך שלבי מעגל חיי המשפחה בחר שניים מהשלבים, הסבר מה פירושו והשלכתו של כל שלב על המשפחה הגרעינית והמורחבת

1. עזיבת משפחת המוצא 2. נישואין או זוגיות מחייבת

3. לידת הילד הראשון 4. הרחבת המשפחה לידת ילדים נוספים

5. אמצע שנות החיים – הורים למתבגרים 6. דור הסנדוויץ'

7. הקן המתרוקן – הילדים עוזבים את הבית

8. פרישה מעבודה 9. הגיל השלישי – זיקנה

4. לבני דור הסנדוויץ' קונפליקט בין דרישות התפקידים שלהם במשפחה הגרעינית

והמורחבת הסבר והדגם.

השראה באמצעות שירה

על הילדים/ ג'ובראן חליל ג'ובראן

יְלִדֵיכֶם אֵינָם יְלִדֵיכֶם
כִּי פָרִי גִעְגּוּעֵי הַחַיִּים אֶל עֶצְמָם:
בָּאִים הֵמָּה דֶרֶכְכֶם אַךְ לֹא מִכֶּם,
חַיִּים עִמָּכֶם אַךְ אֵינָם שֵׁכִים לָכֶם.
תִּנּוּ לִילְדֵיכֶם אֶת אֲהֶבְתְּכֶם
אַךְ לֹא אֶת מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם,
כִּי לָהֶם הַגִּיגִיהֶם.

גּוֹפֶם יִשְׁכֹּן בְּבֵיתֵיכֶם, אַךְ לֹא נִשְׁמָתָם
כִּי נִשְׁמָתָם מִסְתּוֹפֶפֶת בְּבֵית הַמָּחָר –
שֶׁם לֹא תוּכְלוּ לָבוֹא אֶף בַּחֲלוּמוֹתֵיכֶם.
אֲפֹשֶׁר לָכֶם לַחֲפֹץ לִהְיוֹת כְּמוֹתָם
אַךְ אֵל לָכֶם לַעֲשׂוֹתָם כְּמוֹתְכֶם,
כִּי הַחַיִּים פָּנִיָּהֶם קָדִימָה לֹא אַחֲוָר,
וְהֵם לֹא יִתְרַפְּקוּ עַל הָאֶתְמוּל.

(מתוך "הנביא", הוצאת "תמוז")

יחסים במשפחה

קונפליקטים במשפחה

קונפליקט בעברית: ניגוד, סכסוך; ריב, סיבוך, מחלוקת; מצב של סתירה או התנגשות בין אנשים, קבוצות, ארגונים הנמצאים ביחסי גומלין.

זה מצב בו מתקיימת התנגשות בין שני צדדים או יותר. ההתנגשות תבוא לידי ביטוי בחוסר שיתוף פעולה, ירידה ברמת האמון, מריבות חוזרות, ובכלל באווירה לא נעימה. מצב של ניגוד אינטרסים בין שני צדדים (או יותר). משמעות הניגוד, היא שקיימים תנאים שלא מאפשרים את סיפוק הצדדים השונים.

ניהול קונפליקטים במשפחה

הקונפליקט מוגדר במילון (המילון השלם עברי-עברי, יעקב שויקה) כסכסוך, עימות, מאבק, מצב קשה הנוצר בשל תפיסות או אינטרסים מנוגדים המתנגשים זה בזה ועשויים להביא לקרע או לפילוג. התנגשות בין שני אנשים או יותר המנסים להשיג אותה מטרה, כאשר השגתה בידי האחד תמנע את השגתה בידי האחר.

מושג	הסבר/פירוש
קשר דם שארות	קשר דם - שְׁאֲרוֹת הוא שם למכלול הקשרים המתבססים על מוצא מהורה משותף או על קשרים משפחתיים אחרים, כגון נישואין, אימוץ ועוד. שארות במובן המשפטי מעידה על זכויות ועל חובות מסוימות, למשל בהיבטי ירושה, גירושים וכן הלאה. יסוד עליו בנויה משפחה. כל קשר תורשתי קרוב נחשב לקשר משפחתי. בכלל זה מצויים יחס של צאצאים-הורה, קשר אחים, קשרים בין אנשים בעלי אבות קדמונים מוקדמים משותפים ושילוב של יחסים אלו.
קונפליקט מחלוקת, ניגוד	קונפליקט הוא מצב של ניגוד אינטרסים בין שני צדדים (או יותר). משמעות הניגוד, היא שקיימים תנאים שלא מאפשרים את סיפוק הצדדים השונים.
ניתוק	ניתוק- הפסקת קשרים. נתק ממשפחת המוצא אינו מתרחש על סמך אירוע בודד, אלא נושא היסטוריה ארוכה של תחושות לא נעימות. לעיתים הנתק משיג אמנם הקלה רגעית, אך לטווח הארוך הוא אינו מהווה פתרון.
הידברות	שיח ליצירת אמון והחזרת קשר, בו כל אחד לוקח אחריות על הצד שלו. דיאלוג אמפטי בתקשורת פתוחה, מאפשרת ומקרבת.
קואליציה	קואליציה זו התחברות בין אנשים בעלי עניין משותף, שיכולים לתרום זה לזה לצורך השגת מטרה משותפת. קואליציה - סוג של קשר לא בריא בין שניים או יותר מבני המשפחה, כשבן משפחה שלישי נשאר בחוץ ואינו נוטל חלק בקשר הקרוב. למשל קואליציה בין בת ואב שמשאירה את האם מחוץ לתמונה, וכשהיא מבקשת להצטרף מסרבים כי מהות הקשר ביניהם נשענת על אי שיתופה.

גן החיות של מרכוס קולין - חשבו, איזה מין "חיות" אתם במצבי קונפליקט שונים?

כריש - חותך מהר - הכריש יכנס ל"מצב תחרותי", יקבל החלטות מהירות ללא פשרה, לפעמים הן יהיו החלטות נכונות לפעמים לא.

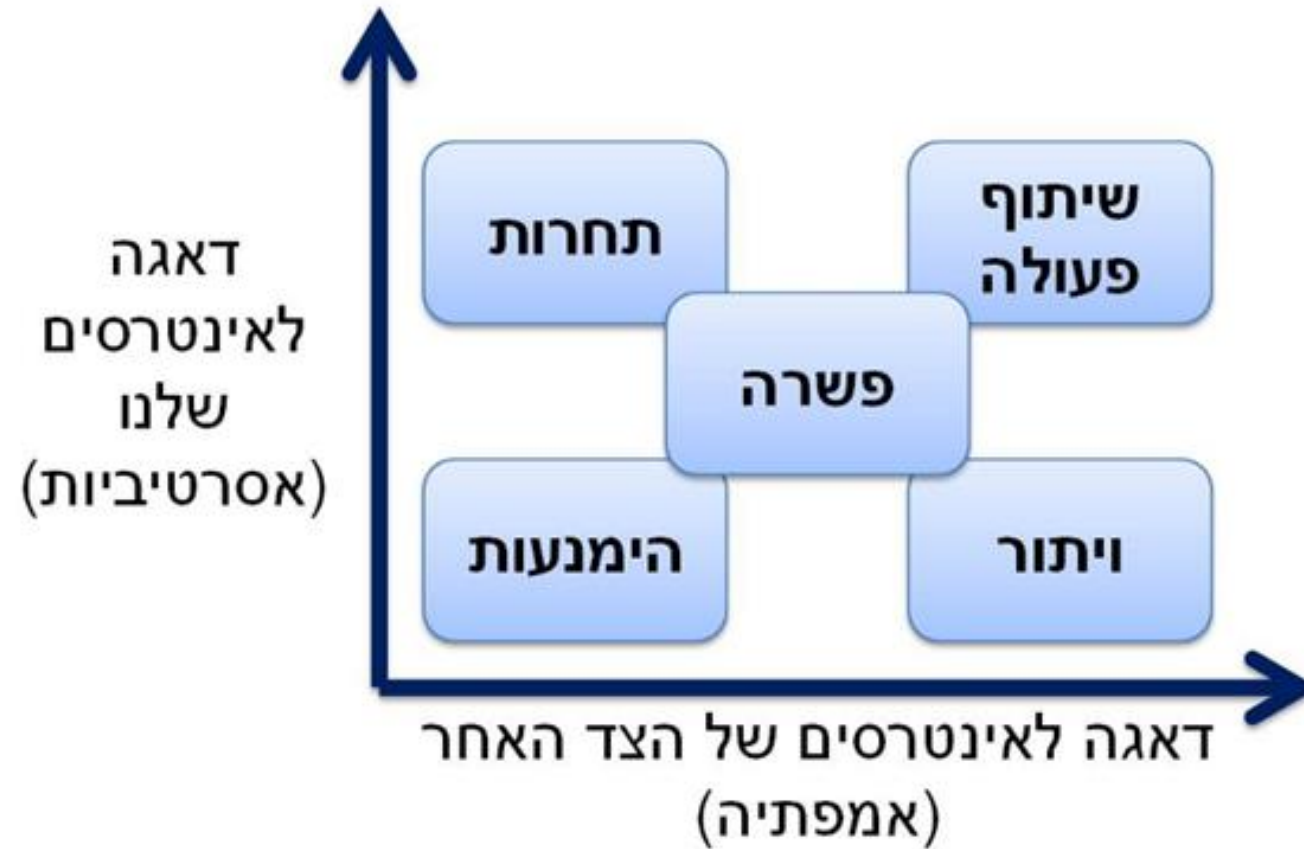
ינשופ – משקיע ביחסים - הינשופ יחפש את שיתוף הפעולה, יהיה לו חשוב ששני הצדדים יצאו מהתהליך ללא הרגשה שלילית, וישים מאמץ גדול על בניית מערכת יחסים, תוך הבנה שהדבר ייקח זמן ויגזול אנרגיות.

שועל – עושה עסקה - השועל יחתור לפשרה, גם אם אולי היה משיג יותר, יאמין בפתרון פשוט ומהיר לשני הצדדים.

צב - נמנע מעימות - הצב ינסה להימנע מעצם הסיטואציה של הקונפליקט, ויעסוק יותר בתיחזוק מערכות יחסים בלי להתייחס לקונפליקט או לנסות לפתור אותו. לפעמים הדברים נפתרים מעצמם, לפעמים הם עלולים, כמובן, "להתפוצץ בפנים" באופן קשה יותר.

דובון – בא לרצות - הדובון יעדיף מראש לוותר. הוא יהיה מוטה מערכת היחסים, ומסיבות כאלו ואחרות (שבמצבים מסוימים גם יכולות להיות מוצדקות), ירצה למזער נזקים. בפעמים אחרות הוא כמובן עלול להיות מנוצל לרעה מהסיטואציה.

סגנונות שונים בניהול קונפליקטים

קונפליקטים במשפחה

בעין צוחקת...

במשפחה שלי אם אתה נורמלי - אתה כנראה מאומץ!

אשר הוא שיהיה לך משפחה חמה,
דואלת ואוהבת, בסדר אחרת

ג'רלד ברנר

חלוקת תפקידים בבית
אישה אומרת לגבר שלה –
כשנעבור לגור ביחד אני אעשה בשבילך הכל, מ-א' ועד ש'!!
ואתה תעשה רק את ת'.
תנקה, תבשל, תכבס, תתקן, תביא, תיקח, תחזיר...

8 שנות לימוד – רמת יסוד

מדעי ההתנהגות

שער שני

תקשורת במשפחה

"מילים הם לא רק המפתח לשכנוע, אלא ההדק המשחרר לפעולה"

איסוף ארגון ועריכה – אילת כ"ץ

תקשורת: מהי?

תקשורת הינה התהליך שדרכו אדם, קבוצה או ארגון ("משדר") מעביר מידע ("המסר") אל אדם, קבוצה או ארגון אחר ("הקולט").

בית איזי שפירא
לשינוי בריאות חיים של אנשים עם מוגבלויות
Beit Issie Shapiro
Changing the lives of people with disabilities
במספרים ויז'י ויז'י טראמפ
On the Willie & Colia Trump Campus

תקשורת ותפקידיה

- הבעה וסיפוק צרכים
- פיתוח קשרים חברתיים
- צבירת ידע
- קשר - אינטראקציה
- קרבה חברתית
- העברת ידע
- מפתח לחברות אדם במסגרת קהילתית
- הכלי המקשר בין אנשים והופכם למבנה תרבותי

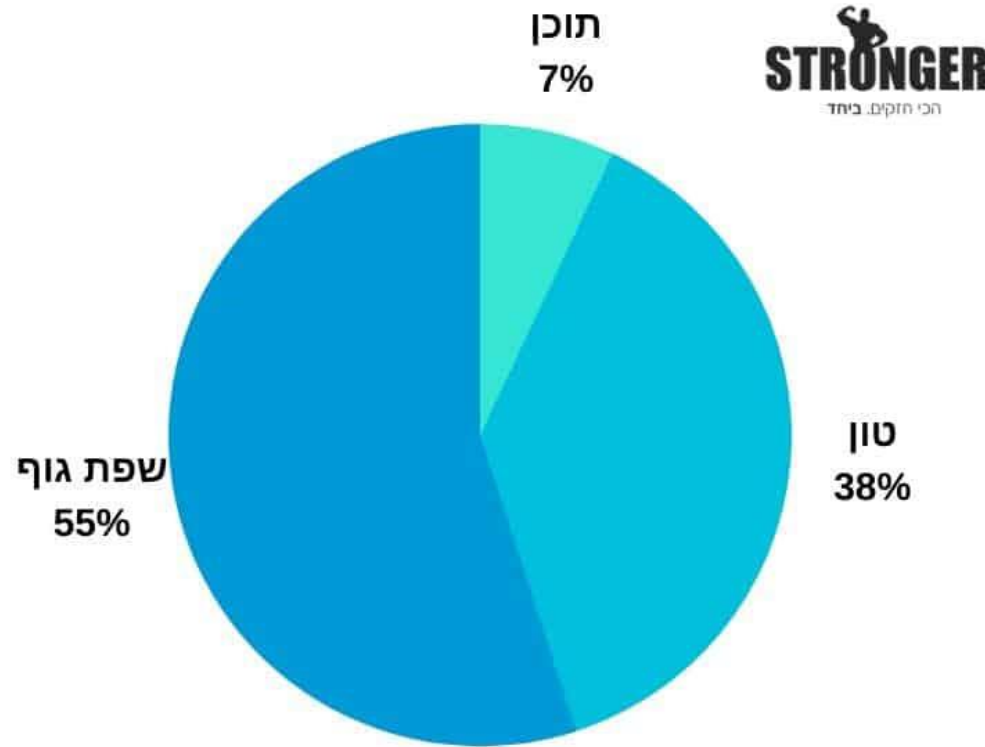
תהליך של העברת
מסרים: מידע,
עובדות, רעיונות
ורגשות, באמצעות
אותות וסמלים בין
מעביר המסר למקבל
המסר, בכוונה לעורר
תגובה.

על פי המחקר, זוהי ההערכה לחלוקת עוגת התקשורת שלנו:

. תוכן מהווה 7% מהתקשורת.

. טון מהווה 38% מהתקשורת

. שפת גוף מהווה 55% מהתקשורת.

מחלוקה זו, ניתן להבין את המסר הראשון והחשוב ביותר: לדרך שאנו מדברים ולשפת הגוף שלנו, יש חשיבות גבוהה יותר מאשר למילים

מה נתון זה מחדש לכם?

שאנחנו אומרים!

**10% מעימות נובעים מחילוקי דעות
ו-90% נובעים מגישה וטון דיבור.**

מה דעתכם על ההיגד הזה? האם אתם מסכימים/לא מסכימים איתו. הסבירו והדגו

מהי תקשורת בין אישית?

- תקשורת בין אישית היא השם הכולל לאינטראקציה המתרחשת בין שני אנשים או יותר בה מועברים ומתקבלים מסרים חשיבתיים, רגשיים, מילוליים ובלתי מילוליים. (ד"ר ירון זיו)
- בכל אינטראקציה בין אישית חייבים להתקיים שני תהליכים מרכזיים: (1) קליטה של מסר (2) העברה של מסר

מסרים מילוליים

באמצעות הערוץ הסמנטי – מילולי, משודרים המסרים הנובעים כולם מהחלק השכלתני שבמוחנו, קרי עובדות, מידע, הערכות, שיקולים היקשים וכד'.

המסרים המילוליים הם מידע הנשלח בין שותפי השיחה, ומוצפן באמצעות מילים, משפטים וטקסטים.

כאשר מדובר בתקשורת בין אישית, פנים אל פנים, בבית הספר, הרי כל המידע הזורם – המידע המוצפן אל המילים, המשפטים, הפסקאות והטקסטים – העובר מהמוענים לנמענים וההיפך, מהווה את **המסרים המילוליים**.

המידע המילולי הופך למידע אורייני כשהוא מועלה על הכתב, מוצג על מסכי המחשב וכד'.

© כל הזכויות שמורות לישי זיו – מכון משאבים

טל/פקס: 6797025-02, לפלאפון: 7439193-050 דוא"ל: ishayziv@netvision.net.il

מסרים בלתי מילוליים:

מסר מבע העיניים: חמות, קודרות? מוסטות הצידה וכד'

מסר מבט הפנים: חמורות סבר? מתוחות? מחויכות?

מסר הטון והאינטונציה של הקול

מסר תנועות הגפיים: נינוחות מול תנועות עצבניות וכד'.

מסר הטריטוריה: היכן מתקיימת הפגישה? מי בא אל מי? מי מחכה ומי מאחר? וכד'.

מסרים תלויי הקשר:

השיחה מתקיימת במקום עבודה; לאחר תצפית בכיתה; לאחר מבחני מיצב; המנהלת צפתה רק במורה זו; רוב הפגישות עם המנהלת כרוכות בביקורת שלילית וכד'.

© כל הזכויות שמורות לישי זיו – מכון משאבים

טל/פקס: 6797025-02, לפלאפון: 7439193-050 דוא"ל: yziv@netvision.net.il

אפשרויות תגובה למצב בלתי רצוי

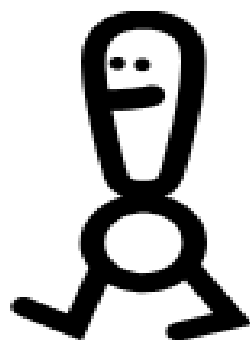
1. לקבל המצב

2. אי קבלת המצב גוררת אחת משלוש התגובות הבאות:

● להיות אגרסיבי

● להיות פסיבי

● להיות אסרטיבי

אגרסיביות- תוקפנות

- מטרתה להוביל לדברים לפי צרכינו- לנצח בכל מחיר- כולל פגיעה באחרים.
 - לעיתים מטרות מושגות בעזרת אגרסיביות אך המחיר יקר
- השלכות שליליות:**
- גוררת בעקבותיה אגרסיביות מאחרים
 - גורמת לחוסר מקובלות בחברה
 - מונעת מאחרים להיחלץ לעזרת האגרסיבי

סגנון אגרסיבי

בית איזי שפי
לשינוי בטיבות חיייהם של אנשים עם מוגבלויות
t Issie Shapiro
giving the lives of people with disabilities
בקמפוס ויילי וסיליה טר
the Willie & Celia Trump Campus

מאפיינים

פילוסופיה: החיים הם מלחמה

פחד מלהיות פראייר
תגובתיות יתר לכל גירוי
כל פנייה = איום
יחסים בינאישיים הנם מאבקי כוח
"אני ואפסי"
שאיפה לשלוט
לזולת אין זכויות
התמקדות באיש ולא ב- issue
לגלוג
הכחשה
סרקאזם

תוצאה

עצבנות

יחסים בינאישיים נוקשים

סגנון פאסיבי

מאפיינים

פילוסופיה: לא להסתבך

הסתרת הדעה האמיתית
פחד ממחויבות
חוסר אונים

העדר תגובה
רצון להשביע את רצון הכל
("נימוס..")

פחד מעונש על עמידה על
דעתי

חוסר במיומנויות לנהוג
אחרת

תוצאה

השפעה שלילית על
הדימוי העצמי
תחושת חוסר כבוד
פגיעה בשמחת החיים
חוסר אמונה ביכולת
להתמודד
לעתים בנוסף לדיכאון
בולטת
עייפות ו/או עצבנות
סימפטומים סומטיים או
פסיכוסומטיים

פסיביות

נוהגים כאילו הזכויות והרצונות של אחרים עדיפים
על שלהם. כאילו אין להם זכות להביע דעתם.

חוששים שדעתם תשמע טיפשית או לא מקובלת

תוצאות ההתנהגות הפסיבית

חוסר הצלחה בהשגת מטרות וצרכים

קבלת פחות הערכה וכבוד מאחרים

לחץ מופחת אבל רק בטווח הקצר

בית איזי שפיר
לשינוי בטיבות חיהם של אנשים עם מוגבלות

Meit Issie Shapiro
Changing the lives of people with disabilities

בקמפוס ווילי וסיליה טראמפ
in the Willie & Celia Trump Campus

בית איזי שפירא
לשינוי באיכות חיייהם של אנשים עם מוגבלויות

Beit Issie Shapiro
Changing the lives of people with disabilities

בקמפוס ווילי וסיליה טראמפ
On the Willie & Celia Trump Campus

סגנון פסיבי-אגרסיבי

הימנעות מעשייה שנועדה להעביר
מסרים אגרסיביים באופן עקיף (מבלי
לקחת אחריות) במטרה לעורר
תחושות אשם אצל האחר. קיים
במקום בו האדם אינו מרגיש בעל
זכות להביע דעותיו, רגשותיו או
להתנהג באופן טבעי.

אסרטיביות

● מטרתה למצוא את הפתרון הטוב ביותר
המתאים לכולם Win- Win

תוצאות של התנהגות אסרטיבית

- העלאת הסיכוי שכל הצדדים ישיגו את מטרתם
- מאפשרת להישאר בשליטה
- מעלה את הביטחון העצמי
- מאפשרת בטחון באחרים
- יוצרת ומשמרת יותר חברים
- הפחתת לחץ גם לטווח הארוך

15

בית איזי שפירא
לשינוי באיכות חיים של אנשים עם מוגבלויות

Issie Shapiro
changing the lives of people with disabilities

בקמפוס ווילי וסיליה טראמפ
in the Willie & Celia Trump Campus

סגנונות תגובה

סגנון אסרטיבי

פילוסופיה:

כולנו שווים, לכולנו
זכויות טבעיות
זכותנו לקבוע את
סגנון חיינו
אחריות לגורלנו
דואגים לעצמנו ובו
זמנית לזולתנו

יכולת לקשור
קשרים קרובים
ביטוי לקשור
קשרים קרובים
דו-שיח נינוח גם
במצבים בין אישיים
מעוררי לחץ
אווירה רציונאלית
בפתרון בעיות

בית איזי שפירא
לשינוי באיכות חיים של אנשים עם מוגבלויות

Beit Issie Shapiro
Changing the lives of people with disabilities

בקמפוס ווילי וסיליה טראמפ
On the Willie & Celia Trump Campus

מה כוללת התקשורת האסרטיבית?

9. היכולת לעמוד על זכויות ולממשן
10. היכולת להציג את עצמי (ראיון פר"ח - אני מאד החלטית... אני חושבת...)
11. הזכות שלא לדעת נושא ולא להבינו
12. הזכות לבחור את רצוננו להיות מעורבים בבעיותיו של האחר.
13. הזכות לקבל החלטות עצמאיות ולשאת באחריות.
14. הזכות להיכשל ולהצליח.
15. זכות לשנות דעתנו.
16. זכות לפרטיות.

בית איזי שפירא
לשינוי באיכות חיים של אנשים עם מוגבלויות

Beit Issie Shapiro
Changing the lives of people with disabilities

בקמפוס ווילי וסיליה טראמפ
On the Willie & Celia Trump Campus

מה כוללת התקשורת האסרטיבית?

1. יכולת לומר לא
2. מתן לגיטימציה לטעויות - לא להיות נוקשים עם עצמנו
3. היכולת להתחיל, להמשיך ולסיים שיחה כללית
4. היכולת לבקש טובות או בקשות
5. היכולת לבטא רגשות חיוביים ושלייליים
6. היכולת לקבל מחמאות ("ענווה" כמרכיב בסוציאליזציה - לא לבלבל בין ענווה לביטול עצמי ובין גאווה למודעות עצמית)
7. היכולת לקבל ביקורת בונה מבלי להרגיש מאויים.
8. היכולת לתת ביקורת בונה (להתחיל ב"שבח" ולסיים ב"גנות")

מושג – סוגי תקשורת	הגדרה/פירוש המושג
תקשורת אגרסיבית	זוהי צורת תקשורת שתלטנית, כוחנית, ראייה של "שלי-שלי, ושלך גם שלי", האחר אינו ראוי להתחשבות ומותר לרמוס אותו.
תקשורת פסיבית	האדם שמשתמש בתקשורת פסיבית, אינו מאמין כי הוא חשוב, ושלדעותיו ולשאיפותיו יש מקום, והוא מבטל את רצונו בפני רצונם של אחרים.
תקשורת אסרטיבית	תקשורת בה יש מקום גם לי וגם לך. מתקשר אסרטיבי אינו חי בתחושה שהחיים זה "משחק סכום אפס". כלומר, אם אני זוכה, השני צריך להפסיד ולהיפך, אלא הוא חי בידיעה שניתן להגיע על פי רב למצבים בהם שני הצדדים ממשים את צרכיהם.
תקשורת חוסמת	תקשורת בין-אישית עלולה להיות כוחנית ואף פולשנית וחודרנית. שימוש בשפה ביקורתית, שיפוטית, מאיימת, תחרותית או מתנשאת, גורמת לעלבון ומחסום בשיח.
תקשורת פתוחה ומקדמת	לקיום תקשורת פתוחה חשובה ההקשבה והקליטה המדויקת של המסרים, ושנית, חשוב איך מגיבים לנאמר: התגובות חייבות להיות כאלה שלא חוסמות או קוטעות תקשורת, אלא מעודדות אותה להמשיך ולזרום.
תקשורת אפקטיבית	תקשורת בין אישית אפקטיבית. כלומר, תקשורת בה הצד שמעביר את המסר, מצליח להעביר את המסר באופן מדויק, והצד שמקבל את המסר, מקבל ומגיב למסר בצורה מיטיבה

חשוב לציין כי אף אדם אינו בעל סגנון תקשורת אחד!

- ❖ סגנון תקשורת יכול להשתנות ולהתפתח ולעיתים תלוי סיטואציה ומצב. לעיתים במהלך שיחה- אדם ישנה את סגנון התקשורת בו מדבר בהתאם למסרים שרוצה להעביר.
- ❖ קל לנו לנהל תקשורת טובה עם אנשים אשר סגנון התקשורת שלהם זהה לשלנו, קושי עולה כאשר אנו נדרשים להתמודד עם אדם אשר שונה מסגנון התקשורת שלנו.
- ❖ אם נדע לזהות ולדבר את סגנון התקשורת של האדם מולו אנחנו מנהלים אינטראקציה, נוכל לייצר תקשורת טובה יותר- ולהשיג את מטרותינו בצורה טובה ויעילה!

לסיום הפרק...

1. תקשורת אסרטיבית :

- א. היא תקשורת תוקפנית כדי להשיג את המטרה בכל מקרה.
- ב. היא תקשורת בה על מנת לכבד את רצון האחר מוותרים מראש.
- ג. היא תקשורת תקיפה והחלטית ויחד עם זאת מכבדת ומנומסת.
- ד. היא תקשורת מולדת שאי אפשר ללמוד להתנהג לפיה.

2. תקשורת פאסיבית של ההורים עם ילדיהם ..

- א- משרה אווירה של פחד במשפחה
- ב- מגבירה ביטחון עצמי
- ג- מאפשרת לילדים לשלוט בהוריהם ומערערת את הסמכות ההורית
- ד- מאפשרת שוויון הזדמנויות במשפחה

3. תקשורת אגרסיבית במשפחה :

- א. משרה אווירה של פחד
- ב. מגבירה את הביטחון העצמי של חברי המשפחה
- ג. מאפשרת שוויון הזדמנויות
- ד. מאפשרת לילדים לשלוט בהוריהם

4. המונח "תקשורת חוסמת":

- א. מבטא את הצורך בקבלת משוב
- ב. מבטא תקשורת המכבדת ומשתפת את כל המשתתפים בה
- ג. מבטא דפוס תקשורת המייצר חסימה רגשית וקושי במתן משוב

5. קונפליקט מעיד על:

א. יחסים טובים ומעמיקים בין שני אנשים

ב. מאבק, סכסוך וניגוד עניינים בין אנשים וקבוצות

ג. תהליך הידברות בין שני גופים

ד. ניתוק במערכת היחסים

תקשורת אגרסיבית היא שתלטנית בו האחר אינו ראוי להתחשבות נכון / לא נכון

בתקשורת פסיבית האדם מבטל את עצמו בפני רצונם של אחרים נכון / לא נכון

בתקשורת אסרטיבית יש מקום גם לי וגם לך וכך שני הצדדים מרוויחים

שאלות פתוחות

נכון / לא נכון

1. תקשורת אסרטיבית מקדמת תקשורת יעילה טובה ופתוחה

הסבר מהי תקשורת אסרטיבית, ומדוע כדאי להשתמש בה

2. תקשורת חוסמת, אגרסיבית מפריעה לניהול תקין של משפחה

הסבר מהי תקשורת חוסמת אגרסיבית וכיצד היא מונעת התפתחות תקינה של משפחה. הצג שתי דוגמאות.

3. בכל משפחה גרעינית ומורחבת יש קונפליקטים

הסבר מהו קונפליקט, הבא דוגמה לקונפליקט משפחתי, כתוב כיצד באילו דרכים ניתן לפתור את הקונפליקט.

איך, מתי ואיפה שאנחנו בוחרים
להגיד דברים, חשובים יותר מהמסר
עצמו.

הבעיה הגדולה ביותר בתקשורת
היא שאיננו מקשיבים כדי להבין
אלא כדי להשיב...

לסיום

אמיל"י

אני מה יוצא לי (מזה)

אמיל"י זה לא שכנוע, זה תיווך.

למה זה טוב לי?

ערך חיצוני

כיצד הלמידה תתרום לי.
למידה הופכת לרלוונטית
כשהלומד/ה מכיר/ה בכך
שיש לה ערך "שימושי"
לחיים.

איך זה קשור אלי?

ערך פנימי

הערך הפנימי בלמידה
רלוונטית עונה על
השאלה: **איך זה קשור אלי?**

אמיל"י - רעיון שאני יכול ליישם בחיי האישיים / בעבודה

תודה!

מצמיחה כנפיים ✓
אמנו • אחוות • אגרות משמעות

אילת כ"ל
052-643-7937 ☎
eilat52@gmail.com ✉

